

JAFUDÀ CRESQUES I SAMUEL CORCÓS. MÉS DOCUMENTS SOBRE ELS JUEUS PINTORS DE CARTES DE NAVEGAR (Mallorca, s. XIV)

GABRIEL LLOMPART
JAUME RIERA I SANS

Ara fa deu anys, una empresa editorial barcelonina ens invità a col·laborar a l'edició del famós Atlas Mallorquí que projectava treure en ocasió del sisè centenari de la seva confecció ¹. Accedint a la invitació, hi redactarem sengles estudis sobre la biografia de l'autor de l'Atlas, que és el jueu mallorquí Cresques Abraham, i sobre la seva iconografia ².

El temps transcorregut des de l'aparició d'aquesta edició, que fou els darrers dies de 1975, seguida poc després per l'edició del mateix Atlas feta a Suïssa, en anglès, a cura de G. Grosjean ³, invitaven ja a recollir la bibliografia pròpia i aliena que s'ha produït posteriorment a 1975, tot precisant i consolidant documentalment algunes de les afirmacions que fèiem en els nostres estudis allí publicats. Però vet ací que la recerca pacient i continuada als arxius notariais de Mallorca per part d'un de nosaltres, s'ha vist premiada feliçment, en aquesta ocasió, amb la troballa de dos documents enormement il·lustratius de les relacions familiars i professionals de Jafudà Cresques, el fill de l'autor de l'Atlas Mallorquí i el continuador del seu taller pictogràfic.

---

¹ *L'Atlas Català de Cresques Abraham. Primera edició en el sis-cents aniversari de la seva realització 1375-1975*. Barcelona, Diàfora, S.A., 1975. Se'n féu també una edició castellana que només ha estat assequible en llibreries d'ocasió. Cap de les dues no ha estat inclosa a l'extensa bibliografia publicada per la revista *Imago Mundi*, ni n'ha aparegut ressenya a l'*Índice Histórico Español*. De passada volem advertir que la denominació *Atlas Mallorquí* que empram és conseqüència de la atribució a Cresques Abraham; l'usual de *Atlas Català* procedeix de la catalogació de la Biblioteca Nacional de París i li fo dada per raó de la llengua que el miniaturista va utilitzar.

² J. RIERA I SANS, *Cresques Abraham, jueu de Mallorca, mestre de mapamundis i de brúxoles*, dins *L'Atlas Català* citat, pp. 14-22; G. LLOMPART, *Aspectes iconogràfics*, *ibidem*, pp. 41-54. Amb caire divulgatiu hem publicat també: J. RIERA I SANS, *Un cap de brot en l'art de la pintura: Cresques Abraham*, «L'Avenç. Revista d'Història», 10, novembre 1978, Barcelona, 2.ª època, pp. 42-45.

³ G. GROSJEAN, *The Catalan Atlas of the year 1375*, Zurich 1978. Es tracta d'una edició dedicada expressament als bibliòfils. N'ha aparegut una ressenya a «*Imago Mundi*» 33 (1981), pp. 115-116, firmada per T. Campbell. Posteriorment, a Barcelona, ha aparegut una altra edició de l'Atlas, amb les mateixes làmines i amb el mateix text de Grosjean, traduït diversament: *Mapamundi del año 1375 de Cresques Abraham y Jafuda Cresques*. Barcelona, S.A. Ebrisa, (1984).

Les noves dades que els documents aporten s'ajusten tan exactament a les tesis més innovadores que el segon de nosaltres exposava en l'estudi biogràfic de Cresques Abraham que acompanyava aquella edició, en concret sobre la naturalesa de l'ofici d'aquells anomenats «cartògrafs», que ens ha semblat oportú de publicar ara aquests dos documents amb el següent comentari redactat en col·laboració.

1. El primer document notarial que publiquem, datat el 3 de febrer de 1390, és la donació gratuïta que una tal Astruga fa al seu cosí Jafudà Cresques, de tots els drets que li podien competir sobre la casa del call de Mallorca que ell havia heretat del seu pare Cresques Abraham, adquirida per llur avi comú Abraham Vidal.

En una primera lectura del document resulta sorprenent que l'any 1390 encara no haguessin estat aclarits els drets sobre una casa comprada quaranta o cinquanta anys abans, quan ja eren difunts el comprador i el seu primer hereu. Els qui estan avesats a la documentació medieval, però, creiem que endevinaran fàcilment la qüestió pendent que aquesta cessió gratuïta de drets venia a resoldre.

La qüestió procedia, creiem, del dot que s'estipulava als contractes de matrimoni, el qual poques vegades arribava a satisfer-se íntegrament, i rarament era retornat en la seva integritat en cas de defunció de la muller, quan així s'havia pactat que es faria. La menció expressa que el document fa de la mare d'Astruga, de nom Ester, filla d'Astrugona, muller d'Abraham Vidal, que fou l'adquirent de la casa, permet endevinar que ens trobem en un cas d'aquests.

En morir la tal Astruga, muller d'Abraham Vidal, tots els béns d'aquest, entre els quals devia comptar-se principalment la famosa casa amb hort prop del portal del Temple que havia adquirit, quedaren afectats fins que no hagués estat retornat el dot de la muller, deixat en herència a la seva filla Ester. Morta també aquesta sense haver recuperat íntegrament el dot de la seva mare, i havent fet hereva la seva filla Astruga, el dot de l'àvia que encara estava pendent de retorn donava a la nostra Astruga uns certs drets globals sobre l'herència d'Abraham Vidal, detentada, l'any 1390, pel seu cosí Jafudà Cresques. Normalment aquests conflictes es resolien amb un arranjamant pecuniari amistós, i la subsegüent renúncia, per part de l'interessat, a les accions que podria moure contra el detentor dels béns que havien quedat hipotecats al moment d'acceptar el dot que esdevindria font de litigi. En el nostre cas, però, no es féu renúncia sinó donació graciosa; i així ho diu el document, si bé la nostra malícia innata ens fa sospitar que aquesta donació gratuïta també tingué el seu preu.

La informació directa que ens proporciona el nostre primer document, doncs, no és gaire rellevant, però hi ha molta informació indirecta que, per al nostre objecte, és preciosa i ben substancial.

En primer lloc, el document ens assabenta el nom de l'avi patern de Jafudà Cresques. Malgrat els 21 documents que ja teníem sobre

Cresques Abraham, cap no feia menció explícita del nom dels seus ascendents. Ara ja tenim el nom del seu pare, Abraham Vidal, i el de la seva mare Astrugona. Amb la qual cosa queda plenament confirmada una de les afirmacions que defensarem més aferrissadament en els nostres estudis precedents sobre aquest parell de pintors, és a saber, que el nom de l'autor de l'Atlas Mallorquí no era Abraham Cresques, com s'havia dit, sinó Cresques Abraham, perquè el segon element del nom compost d'aquest jueu i del seu fill Jafudà Cresques no és un cognom sinó un patronímic.

Al segle XIV encara eren moltes les famílies jueves de l'àrea de Catalunya-Provença que mantenien l'antic costum dels patronímics. El pare d'un jueu de parla catalana que es deia Jafudà Cresques havia de portar el nom Cresques com a prenom, no com a cognom; aplicant la mateixa llei, ja donàvem com a segur que el pare de Cresques Abraham havia de portar el nom Abraham com a prenom. Això és el que ens confirma sincerament el primer dels documents que publiquem: Abraham Vidal.

Ara doncs, similarment, també podríem donar com a segur que el pare d'aquest Abraham Vidal portava el nom Vidal com a prenom, si no fos que una tal informació ja no ens cal deduir-la a priori perquè ens consta a través d'un treball publicat per mossèn Antoni Pons, que l'havia documentat: Abraham Vidal era fill de Vidal Cresques⁴. El qual, naturalment, també compleix la llei de portar com a primer nom allò que en els seus fills és patronímic, i com a segon nom, correlativament, allò que en el seu pare era prenom. Aquí s'atura, però, la nostra informació: no ens consta quin era el nom complet del pare de Vidal Cresques, però serà algun jueu de les darreries del segle XIII que es deia Cresques. La cadena generacional ascendents d'aquesta família jueva mallorquina, doncs, a partir del seu darrer representant conegut, és la següent: Jafudà Cresques, fill de Cresques Abraham, fill d'Abraham Vidal, fill de Vidal Cresques, fill de (Cresques N.).

El fet que Jafudà Cresques i el seu pare heretessin la gran casa prop del portal del Temple adquirida per Abraham Vidal, ens permet suposar que tots dos eren els primogènits, o almenys els hereus, de llurs pares respectius. Ignorem, però, si tenien germans majors que els premorissin, i si Abraham Vidal i Vidal Cresques també eren primogènits.

Els documents estudiats per Mn. Pons i anteriorment pel P. Fidel Fita⁵, ens mostren clarament que Vidal Cresques, l'avi de Cresques

⁴ A. PONS, *Los judíos del reino de Mallorca durante los siglos XIII y XIV*, «Hispania. Revista Española de Historia» XVI (Madrid 1956), p. 163 ss.; vol XX (Madrid 1960), p. 3 ss.

⁵F. FITA; G. LLABRÉS, *Los judíos mallorquines. Colección diplomática desde el año 1247 al 1387*, dins *La España Hebrea. Datos históricos*, tomo II, Madrid 1898, pp. 85-107, 113-296. És reproducció d'articles anteriorment publicats al «Boletín de la Real Academia de la Historia».

Abraham, fou un antòcrata de l'aljama de jueus de la seva ciutat que en conduí l'organització i els afers secundant els interessos econòmics de la monarquia mallorquina. L'any 1318 ja era secretari de l'aljama, i el 1335 encara actuava com a nunci o representant seu davant la cort reial. El 1337, però, fou acusat de malversació, i és probable que la guerra civil provocada a Mallorca pel rei Pere el Cerimoniós significués el bandejament públic d'aquesta família jueva, suplantada pels addictes a la nova monarquia⁶. Recordem com el seu nét, Cresques Abraham, l'any 1382 es queixava al rei que els secretaris de l'aljama no l'admetien al consell, cosa que li corresponia per tradició familiar.

Coneixem el nom d'un germà de Vidal Cresques: Deuslosal Cresques, que també fou secretari de l'aljama l'any 1336, i l'any següent, com el seu germà, acusat d'haver comès irregularitats en l'exercici del càrrec⁷.

Els fills de Vidal Cresques foren almenys tres: Cresques Vidal, Jucef Vidal i Abraham Vidal, documentats únicament, per ara, els anys 1333 i 1335⁸. En un d'aquests documents Jucef Vidal apareix mencionat juntament amb Rubén Cresques i Jacob Cresques, que podrien molt be ser oncles seus.

Amb l'augment de documentació que ens proporciona aquest document queda també consolidada una altra de les nostres afirmacions en l'estudi precedent: la família de Cresques Abraham estava arrelada a Mallorca des de feia molt de temps, i procedia d'una àrea de cultura romànica: els noms Astruch, Cresques, Vidal i Deuslosal, que usaven com a propis, ho indiquen sense pal·liatius. I queda també provat que tingueren enllaços familiars amb famílies jueves de cultura àrabiga. Ho sospitàvem a partir del nom Setaddar de la muller de Cresques Abraham i del nom Marzoch Mediní que portava el seu gendre. Ara hi podem afegir el nom del seu cunyat, Barahon Benhauhet⁹, i el del marit de la seva neboda Astruga, Ixua ben Hayex¹⁰. I en aquesta qüestió no manca d'interès saber que ens consta un viatge a Barbaria de Vidal Cresques l'any 1335¹¹.

Una altra de les coses de què ens informa el document és, com ja hem anunciat, que Abraham Vidal es casà amb una tal Astrugona i que comprà la famosa casa amb hort a un tal Moxiní Ferrar, que ens

⁶ PONS, *op. cit.* vol. XVI, pp. 179, 508; vol. XX, pp. 47-50, 455, 484; FITA, *op. cit.*, pp. 120, 22, 158, 160-162.

⁷ PONS, *op. cit.*, vol. XVI, pp. 177-179; vol. XX, pp. 49, 50, 212, 486.

⁸ PONS, *op. cit.*, vol. XVI, p. 374; vol. XX, pp. 48-50.

⁹ Apareix documentat els anys 1360 i 1386: PONS, *op. cit.*, vol. XX, p. 201; G. LLOMPART, *Miscelánea de arquitectura y plástica sacra mallorquina, siglos XIII-XVI*, «Analecta Sacra Tarracoenensia» 46 (1973), p. 96.

¹⁰ Ell i la seva muller, batejada amb el nom de Margarida, apareixen al document publicat per J. M. QUADRADO, *La judería en Mallorca en el siglo XIV*. Palma de Mallorca 1967, p. 64, núm. 51.

¹¹ PONS, *op. cit.*, vol. XX, p. 211.

és desconegut. Lamentablement, però, l'elevació del nivell econòmic de l'avi de Cresques Abraham que la compra de la casa fa sospitar, no sabem si es devia a guanys en algun ofici particular, puix que no ens consta el seu ofici ni el de cap d'aquests jueus que anam mencionant, llevat, és clar, de Cresques Abraham i del seu fill. Ara que ja disposem de bastants enllaços familiars, però, no veiem gens temerari de plantejar la hipòtesi que el jueu Vidal Abraham, que l'any 1340 il·luminà un dels exemplars del Llibre de les Franqueses de Mallorca, avui conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, era, potser, germà del nostre Cresques Abraham ¹²; i, d'altra banda, que l'Astruch Cresques «qui fa mapamundis», que recentment hem pogut documentar a Mallorca l'any 1375, podria ser perfectament un cosí seu, fill del seu oncle Cresques Vidal ¹³. Tot sembla apuntar, doncs, cap a una família jueva dedicada a l'art de la il·luminació de manuscrits i de mapes, que tindria els seus màxims exponents en Cresques Abraham i el seu fill Jafudà, entre els anys 1368 i 1410.

Els tres testimonis jueus que roboren la donació gratuïta de drets de la cosina de Jafudà Cresques ja els teníem documentats. Els dos primers, Issach Tauhell i Astruch Abraham, no ens consta si tenien cap relació familiar ab ells ¹⁴; del tercer, Samuel Corcós, sí sabem que pertanyia a la família de Jafudà Cresques, entesa en el sentit medieval del mot, com es dedueix diàfanament del segon dels documents que publiquem.

2. Quatre mesos després d'haver fet les paus amb la seva cosina, el 30 de maig de 1390 Jafudà Cresques, ara om a mestre de cartes de navegar, tornava a visitar l'escrivania del notari Nicolau de Cases i cancel·lava el contracte del seu servent i aprenent Samuel Corcós, jueu de Mallorca, i li satisfesia la seva soldada final (Apèndix, doc. 2).

Ignorem en quina data devia estipular-se el contracte inicial d'aprenentatge i quants anys estigué Samuel Corcós al costat de Jafudà Cresques servint-lo en coses lícites i honestes i aprenent el seu ofici. Confessa ell mateix que en aquest moment té 20 anys. Tenint en compte l'edat en que entraven d'aprenents altres nois jueus coetanis ¹⁵, podia haver-hi estat entre sis i vuit anys.

La soldada estipulada en aquell contracte inicial devia tenir en compte diverses eventualitats, perquè en la seva finiquitació Samuel

¹² G. LLOMPART, *La pintura medieval mallorquina. Su entorno cultural y su iconografía*. Tomo Primero, Palma de Mallorca 1977, p. 169, amb la bibliografia allí citada.

¹³ G. LLOMPART, *Documentos sueltos sobre judíos y conversos de Mallorca (siglos XIV y XV)*, «*Fontes Rerum Balearium*» 2 (1978), núm. 1, p. 187.

¹⁴ QUADRADO, *op. cit.*, p. 68, núm. 76; p. 73, núm. 98.

¹⁵ J. M. MADURELL MARIMÓN, *La contratación laboral judaica y conversa en Barcelona (1349-1416)*. *Documentos para su estudio*, «Sefarad» 16 (Madrid-Barcelona 1956), p. 33 ss.; vol. 17 (1957), p. 73 ss.

Corcós fa època a Jafudà Cresques de set lliures, que són 140 sous, en els quals diu que s'inclouen 30 sous donats graciosament més cent sous que li devia legalment com a resultat final dels comptes fets entre ells dos, diverses vegades, per raó de la seva soldada. Si no hi ha error en l'escriptura notarial, doncs, hi ha deu sous que queden sense explicació, resultat, potser, de la soldada del darrer any incomplet, computat a prorata dels anys íntegres.

El gran interès del document, però, no està en l'anècdota de la finiquitació d'aquell contracte d'aprenentatge sinó en la descripció de l'ofici que Samuel Corcós diu que ha après al costat de Jafudà Cresques, mestre de cartes de navegar: fer brúixoles i il·luminar («addiscendi causa faciendi busolas et illuminandi, quod officium me docuistis bene et legaliter prout illud melius adiscere potui»).

Amb aquesta descripció tan clara i contundent ja no ens queda cap dubte sobre la naturalesa de l'ofici dels mestres de cartes de navegar mallorquins dels segles XIV i XV: la il·luminació. Alhora queden liquidades definitivament totes les previsions que hom havia escrit sobre aquells mal anomenats «cartògrafs», atribuint-los una inquietud científica que estaven ben lluny de tenir, o, per dir-ho amb més precisió, atribuint-los unes inquietuds científiques que cap document no demostra ni insinua que tinguessin.

Si per l'un cantó, doncs, ja hauria de començar a desaparèixer de les històries de la ciència el capítol dedicat a l'escola cartogràfica mallorquina ¹⁶, per l'altre cantó ja tenim molt ben documentada l'escola pictogràfica mallorquina. Samuel Corcós, efectivament, no és altre que el conegut autor de cartes nàutiques de nom Macià de Viladesters, sobre el qual recentment hem pogut aportar noves dades documentals ¹⁷. Igual que el seu mestre Jafudà Cresques, Samuel Corcós rebé el baptisme l'any 1391, durant els avalots contra els jueus, i prengué el nom del jurista que aleshores era assessor de la cúria del governador del Regne, Macià de Viladesters, que li devia fer de padrí. D'ell conservem dos mapes firmats i datats els anys 1413 i 1423, i sabem que l'any 1421, quan en tenia 41, també se'l designava com a «buxoler».

Assimilant la confecció de brúixoles i la il·luminació, coses aparentment bastant dispars, el document que avui publiquem corrobora eficaçment una altra de les novetats que aportàvem en el nostre treball anterior sobre Cresques Abraham, plenament acceptada després per Grosjean: Si Cresques Abraham adquirí els títols de «buxoler» i «mestre de brúixoles» no fou per la seva condició de pretès constructor d'aparells de precisió sinó per la pintura de la rosa dels vents i

¹⁶ A pesar de no desconèixer els nostres estudis, encara n'hi ha un capítol al llibre de S. RIERA I TUÉBOLS, *Síntesi d'història de la ciència catalana*, Barcelona 1983, pp. 72-75.

¹⁷ G. LLOMPART, *La cartografia mallorquina del segle XV. Nuevos hitos y rutas*, «Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana» 34 (1975), pp. 438-465.

altres coses a la capsula de llautó o de fusta (o d'argent) en què consistien, i consisteixen encara avui, totes les brúixoles. Tant la brúixola medieval com l'actual no és més que una simple capsula pintada: «Item unam capcietam modicam depictam cum quatuor compasses»; així, amb aquesta simplicitat, ens en descriu una un inventari notarial fet a Mallorca l'any 1377¹⁸.

Allò, però, que no havíem encara descobert al moment de redactar el nostre treball anterior, és que a la segona meitat del segle XIV, paral·lelament a la difusió dels mapamundis de luxe, es posà igualment de moda entre els potentats la possessió de brúixoles luxoses. Vegeu, per exemple, la descripció d'una brúixola existent entre els béns del difunt rei Martí, l'any 1410, obra, molt probablement, del nostre Cresques Abraham: «Item una buxola de fust pintada, ab àngels qui tenen scuts reynals, e en lo cobertor, en vidra, ha I ymage de rey e altres ymages, la qual buxola és conservada en I stoix de cuyr vermell empremtat»¹⁹.

Però el cas és que, així com la moda de la possessió de mapamundis de luxe començà entre els monarques cap a 1365-1375 i en pocs anys anà descendint a les capes nobiliàries, mercantils i de nous rics, de manera que al segle XIV arriba a esdevenir un objecte banal i estereotipat, les brúixoles de luxe seguiren el mateix itinerari social. L'aparició de brúixoles en inventaris de mansions de potentats del segle XV no s'ha d'interpretar com un indicatiu de vocació marinera sinó, simplement, com una moda. Tal deu ser el cas, segurament, de la brúixola de luxe que posseïa el jurista Pere Basset, fill del jurista Francesc Basset, l'any 1430, al seu domicili de Barcelona: «Item més atrobam I stog de cuyro vermel molt bé obrat, ab tenchadors de leutó, dins lo qual ha una buxola pintada ab ymàgens d'aur e ab armes reynals que tenen dos àngels daurats, feta a VIII cayres, ab lo camper d'atzur blau»²⁰.

Al segle XVI, quan la societat occidental es convencé que el món era rodó, aparegué la moda de posseir un globus terraquí; moda que, banalitzada a l'extrem, perdura, encara avui, en la nostra època plas-tificada.

Finalment, el nostre document avança quatre anys el títol de «mestre de cartes de navegar» que Jafudà Cresques ostentà fins al final de la seva vida.

En la monografia que li dedicarem²¹, donàvem per segur que el seu ofici no podia ser gens diferent de l'ofici del seu pare, «mestre de

¹⁸ «Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana» 10 (1904), pp. 87 i 150.

¹⁹ «Revue Hispanique» 12 (1905), p. 583, núm. 2.010.

²⁰ «Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans» 4 (1911-1913), p. 606.

²¹ J. RIERA I SANS, *Jafudà Cresques, jueu de Mallorca*, «Randa» 5 (Barcelona 1977), pp. 51-66.

mapamundis i de brúixoles»; la pluralitat de designacions, però, ens deixava una mica perplexos i no encertàvem a trobar una explicació convincent a la diversitat de titulació dins la identitat d'ofici que calia donar per segura.

Ara, quan ja no hi ha dubte possible que l'ofici de tots dos era idèntic i que consistia en l'art de la il·luminació, l'explicació de la diversitat de noms apareix clara: Cresques Abraham fou mestre de mapamundis perquè pintava mapamundis, mentre el seu fill fou mestre de cartes de navegar perquè pintava cartes de navegar.

Jafudà Cresques hauria estat també mestre de mapamundis si el mercat hagués pogut continuar absorbint objectes complexos i de preu tan elevat com eren els mapamundis fabricats pel seu pare. La clientela de Jafudà Cresques quedava satisfeta amb cartes de navegar pintades, sense taules de cronologia, taules de declinació solar, àureus números, terres llegendàries ni explicacions teòriques. Els productes fabricats per Jafudà Cresques eren més simples que els del seu pare i s'identificaven espontàniament com a cartes de navegar. Jafudà Cresques probablement no es rebaixà mai a dibuixar simples cartes de navegar, d'aquelles que es venien a dotzenes. La confecció o dibuix de cartes de navegar utilitàries, contràriament al que ocorre als temps moderns, no requeria cap mestratge ni tenia cotització social. És un anacronisme pensar que al segle XIV, a les nostres latituds, es podia arribar a ser «mestre» dibuixant mapes utilitaris. El perjudici de la «ciència» ens priva d'entendre les coses més simples. Definitivament, fins que no estarem ben convençuts que l'escola «cartogràfica» mallorquina no ha existit mai, no estarem en disposició d'entendre que un «mestre de cartes de navegar» era un «pintor excel·lent de cartes de navegar».

APÈNDIX DOCUMENTAL

I

Mallorca, 3 de febrer de 1390. Donació gratuïta feta per Astruga, filla de Barahon Benhauhet, al seu cosí Jafudà Cresques de tots els drets que li podrien competir sobre una casa del call de Mallorca que fou propietat de llur avi comú, Abraham Vidal.

Tercia die mensis ffebroarii dicti anni.

Ego Struga, uxor Ixua Benhayeix judei Majoricarum presentis, firmantis et consencientis, filia Ster, uxoris Barahon Benhauhet, filie Strugone, uxoris Abrahe Vitalis, avorum meorum quondam, gratis et ex certa sciencia per me et meos dono donacione mera simplici et irrevocabili inter vivos et titulo ipsius donacionis cedo, difinio et re-

mito vobis, Jahuda Cresques, judeo consanguineo meo tanquam benemerito, omnia loca mea, jura et acciones reales et personales, utiles, directas ac persecutorias et alias quascumque michi competentes adversus vos, dictum Jahuda, et bona vestra ac eciam hospicium vestrum situatum intus callum judahicum Majoricarum quod fuit Moxini Fferrar et imposterum fuit dicti quondam Abrahe Vitalis, avi mei et vestri, et secundo fuit Cresques Abrahe, quondam patris vestri et filii dicti quondam Abrahe Vitalis, avi nostri amborum; et constituo predicta que vobis dono et cedo vestro nomine quasi possidere donec de ipsis possessionem seu quasi acceperitis, quam liceat vobis apprehendere et adipisci quandocumque de vestra processerit voluntate; facio et constituo vos in ipsis dominum et procuratorem in rem vestram propriam ad faciendum vestras voluntates prout ego facere poteram ante presentem instrumenti confeccionem; promitens presentem donationem et cessionem habere perpetuo ratam, gratam, validam et firmam et nullatenus revocare sub bonorum meorum omnium ubique habitorum et habendorum ypotheca; renuncians quantum ad hec omnibus causis ingratitudinis propter quas donationes possint revocari et omni alii juri obvianti. Ad hec ego, dictus Jahuda Cresques, admitens dictam graciosam donationem per vos, dictam Strugam consanguineam meam, michi factam, refero vobis superinde quas possum graciatarum acciones. Actum et c.^a.

Testes ad hunc actum vocati sunt: Issach Tauhell, Struch Abrahe et Samuel Corcoss, judei Majoricarum.

ARM, Prot. Not. Nicolau de Cases, N-2421 (1387-1391), fol. 116 v.-117r.

2

Mallorca, 30 de maig de 1390. Àpoca de 7 lliures i quitació final firmada per Samuel Corchos a Jafudà Cresques, mestre de cartes de navegar, pel seu salari com a servidor i alhora aprenent de fer brúxoles i il·luminar.

XXX.^a die mensis madii anno a Nativitate Domini M^oCCC^oLXXXX^o.

Ego Samuel Corchos, judeus Majoricarum, confiteor et in veritate recognosco vobis, Jahuda Cresques, conjudeo meo, magistro de cartes de navegar, quod solvistis, numerastis et tradidistis michi in presencia notarii et testium subscriptorum, VII libras regalium Majoricarum minorum in quibus includuntur XXX^a solidos dicte monete per vos, dictum Jahuda, michi gracieose donatos ultra C solidos dicte monete in quibus, facto justo et legitimo compoto inter nos semel et pluries, fuit compertum vos michi debere et teneri tantum racione salarii

michi competentis pro toto tempore retrolapso per quod vobiscum steti serviendo vobis et adiscendi causa faciendi buxolas et illuminandi, quod officium me docuistis bene et legaliter prout ilud melius adiscere potui; unde renunciando excepcioni dicti compoti inter nos semel et pluries non facti et errori calculi et legi dicenti quod propter errorem calculi comptum retractetur dolique mali et accioni infactum, facio vobis de dictis septem libris et pro ipsis de omni eo in quo apareat seu aparere possit vos ex causa predicta et alias qualitercumque michi teneri usque in hanc diem, bonum finem perpetuum et pactum de non petendo ac eciam de ulterius non agendo pro predictis, volens et consensiens expresse et de certa sciencia omnia et singula instrumenta et alias scripturas per quas apareat qualitercumque vos michi in aliquo teneri usque in hanc diem esse cassas et nullas omnique carece eficacia et virtute; et cum sim minor XXV annis, etatis tamen XXti, juro sponte ad sancta decem precepta legis que Deus dedit Moysi in monte Sinay per me tacta, contra predicta non venire racione minoris etatis aut alias jure aliquo, causa vel racione. Actum et c.^a.

Testes ad hunc actum vocati sunt: Jacobus Gaverii lautonerius, et Abraham Hayon judeus.

ARM, Prot. Not. Nicolau de Cases, N-2421 (1387-1391), fol. 123r-v.